

Bukarest. Talán éppen ez az intolerancia kényszerít radikálisabb fogalmazásra. Ami nem az esztétikai radikalizmusban, hanem a személyes emberi felelősség kérdésében nyilvánul meg. A német vendégrendező, Jessica Glause által színre vitt *Kedves Moldova, egy picit csokolózhatunk?* című előadás, melyet a legkisebb és nemzetközileg legismertebb (vagy inkább: egyetlen ismert) chişinău-i színház, a fiatal Nicoleta Esinenscu drámaíró, rendező vezette (vele készült interjúnk: *SZÍNHÁZ*, 2010. október) Mosoda Színház mutatott be, dokumentarista módszerekkel készült, de ennél többről van szó: egyetlen színészt kivéve maguk a konkrét, valóságos emberek állnak a színpadon. Van köztük nyugdíjas operaénekes, leszbikus lány, egy fiú, akit két nő nevelt, egy házaspár, amelynek meleg a fia. A végig közös térben mozgó szereplők – miközben zöldségeket pucolnak, és ételt főznek – életükből mesélnek kis történeteket, hosszú, évtizedes kapcsolatokról, a környezet velük szembeni ítéleteiről, próbatételekről, saját dilemmáikról, előítéleteikről vagy csak szerelmekről. A kapocs köztük az, hogy mind-

annyian melegek, vagy rokonaik azok. Imponáló a szereplőválasztás radikalizmusa, az, hogy melegek nemcsak fiatalok vagy megállapodott középkorúak lehetnek, hanem akár öreg emberek is, ezáltal a jelenéget nem mint „új”, hanem mintegy öröktől fogva létező adottságként tárgyalja. A szülők elfogadási nehézségeinek megmutatása igazán bátor: ők tudnak fogódzót adni azoknak a szülőknek, akiknek hasonló problémákkal kell szembenézniük. A történetek személyesek, sokszor fájdalmasak, hiszen a kirekesztettségéről, „betegségről”, megbélyegzésről szólnak, de akár mulatságosak is, mint például amikor a nyugdíjas operaénekes az *Anyegin*ből énekel egy pajzánra, sőt trágárra átírt áriát. Végül a közös fazékból levest esznek, borscsot, amire a közönséget is meginvitálják. A szereplők anyanyelvéhez igazodva orosz–román nyelvű előadásban nem az irodalmi (román) nyelv szólal meg, hanem az erős helyi, moldáviai dialektus. Ez a színházban ritkán hallott, azonban annál előbb és valóságosabb nyelv is az előadás valóság hitelét erősíti.

Jászay Tamás

A kávézás ártalmasságáról

PURCĂRETE MOLIIENDO CAFÉJA TEMESVÁRON

Olyan ez az egész, mintha egy jóra való flamand mester bizarr alakokkal, félig homályban maradó történetekkel teli tablóját nézegetném bő másfél órán át. Van itt minden: elől brutális gyilkosság, amott mókás kutyahécc, hátul csetlő-botló clownok. Meg persze egy újra és újra felbukkanó különös figura, aki nemcsak a karneváli forgatagot nézi vágyakozva és kíváncsian, de néha minket is megbámul. A kép sarkában pedig ott az összetéveszthetetlen kézjegy: a mestert Silviu Purcărete-nek hívják.

Elsőre kissé erőltetettnek tűnt a párhuzam, de utólag beláttam, hogy a világhírű román rendezőnek tökéletesen igaza van: „A kávé, akár csak a színház önmagában, teljesen szükségtelen, mégis nélkülözhetetlen része az életünknek, azaz valójában egyik sem létfontosságú, mégis fogyasztjuk őket.” Az egyazon

épületben működő temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház és a Deutsches Staatstheater Temeswar első közös (!) bemutatójában, a *Moliendo Café*ban a két társulat harminchét színésze (!) vesz részt, félelmetes, mulatságos, varázslatos pillanatokat szerezve a nézőnek.

Akik közül alighanem lesz néhány, aki csalódottan távozik, hiszen Purcărete ezúttal (bevallottan) nem megy nagyon mélyre. Ha azonban a körülményeket számba vesszük, rájövünk, hogy nincs ezen mit csodálkozni: ő és tervezői csapata először találkozott a két, egymást csak felületesen ismerő társulattal, s a munka során nyelvi gátak is nehezítették az együttműködést. Mindez eleve kijelölte a koprodukció határait: sok színész, kevés beszéd, a szöveg helyett inkább a mozgásra és az abból könnyedén kiolvasható édes-bús mesékre koncentrált a rendező, egyszersmind létrehozva egy romániai és külföldi fesztiválok egyaránt könnyen sikerre viheto, színvonalas előadást is.

Purcärete tehát egyszerűen abból főzött, amije volt: a hosszú próbaidőszak valójában elhúzódó improvizációs gyakorlatok sorozata volt (a műsorfüzet korrekt módon a színészeket az előadás létrehozóiként említi), a rendező pedig a folyamat elején és végén működött közre, vizionárius játékmesterként körültekintően megszervezte ezt a riasztóan vonzó, majd minden elemében rá valló világot. Ezzel függ össze, hogy a *Moliendo Café* számos erénye és meglévő hibái

egyazon vidékről származnak: egyrészt az ilyen típusú vállalásoknál lehetetlen minden színészt valódi, súlyos feladattal megkínálni, másrészt az etüdöző módszer természetéből következik, hogy a jelenetek némelyike jobban sikerül, mások viszont kevésbé működőképesek.

Dragoş Buhagiar üres, könnyen változtatható fekete teret tervezett, amit hátul nagy, átlátszó plexifal zár le. A nézők érkezésekor a fal mögött fodros rokokó ruhákba öltöztetett, dús parókát viselő, bohócszerű alak jár fel-alá, idegesen, mintha ketrecbe zárták volna: róla csak a fináléban tudjuk meg, hogy valójában kicsoda. Elöl a színpadon egy idős férfi ül fekete tonettszéken, kezében a török kávé főzéséhez szükséges hosszú nyelvű dzsezva, ő szivarozva néz maga elé, tűnődik valamin. Alig néhány perc múlva aprólékosan megtervezett és valódi műgonddal kivitelezett, kegyetlen kivégzés áldozata lesz, és itt Purcärete máris elemében van: nem elégszik meg a férfi meg-

fojtásával, de az ártalmatlan külsejű hóhérokkal le is fejezti, majd a lenyiszált fejet megmutatja nekünk, sőt még arra is van gondolja, hogy szorgos kezek a bőségesen kiömlő vért feltöröljék a padlóról. A fej nélküli férfi hamarosan „feltámad”, és kvázi főszereplővé válik az előadás hátralévő idejében: az egymástól független epizódokat, jeleneteket gyakran ő köti össze néma narrátorként, máskor meg abban segít, hogy a látottakat eloldjuk a realitás talajáról.

Ez a kettősség: a leghétköznapibb, önmagában szemlélve kiábrándítóan unalmas és álmosító valóság és a belőle a legváratlanabb pillanatokban szárba szökkenő bizarr szürreália ütköztetése szervezi Purcärete előadását. A gördülékeny átmenet megteremtésében nagy szerep jut Vasile Şirli többnyire zongorára és szaxofonra komponált, olykor sokszólamú kórusú bővülő, fülbemászó zenéjének. Az előadás végére belátom, hogy minden különössége ellenére itt valami olyasmi történik, ami bármelyikünkkel előfordulhatna; igaz, normál körülmények között legfeljebb lelki szemeink előtt láthatnánk a morbid eseményt, nem pedig karnyújtásnyira tőlünk.

Képzeld csak el, hogy ülünk a kedvenc kávézóban, kezünket jólesően melengeti a forró kávéval teli csésze, körülöttünk sok ismeretlen alak és néhány megszokott törzsvendég. A visszajáró vendégeknek már megvannak a bevett szokásaik, előjogokkal és kiváltságokkal rendelkeznek, jól ismerik egymást, és a személyzet is fejből fújja minden kívánságukat. Az új belépők közül van, aki szerényen félrehúzódik, mások azonnal úgy tesznek, mintha legalább ezer éve járnának ide, de a dörzsölt pincérek nem verik át. A kávézás csupán fedőtevékenység: a vendégek, ha bevallják, ha nem, folyamatosan figyelik egymást, az új arcokat és a szokatlan mozdulatokat, észreveszik, hogy kik suttognak meghitten az egyik sötét sarokban, de azt is, ha egy-két hangosabb szó, türelmetlen mondat hangzik el. A néző/vendég a jellegzetes vagy épp jellegtelen figurákhoz történeteket fabrikál, még az is lehet, hogy kissé elbóbiskol, félálomban pedig észébe jut, hogy mi lenne, ha...

Például mi történne, ha azt a karót nyelt, ellenszenves figurát, aki kitartóan rendel újabb és újabb tiramisut, hogy aztán mindig elégedetlenül távozzon, a konyhai személyzet egyszer úgy istenigazából megleckéztetné? Mi lenne, ha a kávéház közönségét félelemben tartó, fekete napszemüveges, sötét alakok nem az ártatlan vendégeket riogatnák, hanem, mondjuk, egymás ellen fordulnának? Vajon mit szólnának az idősotthon rozoga lakói, ha egyikük csodálatos átváltozáson esne át, megmutatva a többieknek, hogy képesek ők még úgy mulatni, ahogy régen? És ha a kedvese által csúnyán cserbenhagyott törékeny, ifjú menyasszony megtalálná a tökéletes bosszú módját? Mi volna, ha az a dorbézoló, nagyhangú társaság egyszer és mindenkorra eltűnne a közkedvelt műintézményből? A lehetőség minden esetben a kávézó sokat látott padlóján hever, Purcärete csapata és a három tucat színész pedig nem tett mást, csupán vette a fáradságot, hogy lehajoljon és alaposan megvizsgálja.

Ami állandó a hosszabb-rövidebb szcénákból összefűzött előadásban, az nemcsak a kávézó kevés jel-

Bíró Márton felvételei

zés alapján is könnyen beazonosítható háttere, de maga a kávéházi létezés, ami megfoghatatlanul, mégis jól érzékelhetően benne van a levegőben. A színházi(asított) epizódok ezt a folyamatos jelenletet szakítják és csavarják meg, hajtják túl és nagyítják fel. De nemcsak ezt teszik: ahogy az iménti példákából is kitűnhetett, az esetek többségében a könnyed felütés után elkomorul, gyakran tragédiába fordul a kép, ami szintén hozzátartozik a rendezői arcélhez. Purcárete másik kedves, jól bevált eszköze a túlzás, de ugyanilyen magabiztosan játszadozik a színpadi idővel is, például amikor hosszú, nagyon hosszú előkészítés után egyetlen laza mozdulattal romba dönti a szemünk láttára felhúzott tetszetős építményt. A nézőtől türelmet és kíváncsiságot vár, s ha az odaadó figyelem megszületik, akkor a legrettenetesebb képeket is hangozgatva tudjuk elfogadni.

A lazán összefércelt jelenetek, egymáshoz csak ritkán, hol hosszú kihagyással, esetleg bűvópatakszerűen kapcsolódó etűdök a választott munkamódszer miatt nem tudnak egyforma erejűek lenni: a kávéfőzés helyes módszerét bemutatni hivatott kétszemélyes geg például indokolatlanul elnyújtott, de a körülményes kivitelezés mellett talán azért sem működik, mert a burleszknek ezen a színpadon (meg talán ezekben a napokban) nincs helye. Máskor túl direktre sikeredik az epizód: a disznóálarcos, kunkorodó farkú ban-

diták hosszadalmas kávéházi dülését a slusszpoén menti.

Az előadás legtöbb jelenete azonban érvényes és igencsak találó: az egymást lemészároló banditák „tíz kicsi indiánra” emlékeztető epizódjában nem is olyan régmúlt idők kihallgatási és kivégzési módszerei idéződnek meg játékosan, mégis hátborzongatóan. A játékoson múlik, hogy súlyuk lesz az ennél jóval könnyedebb hangütésű jeleneteknek is: az azonosítható egyéniségekkel rendelkező kutyakórus tombolása, az előkelő városi bohém és a falusi apó megmosolyogtató cserebuznisze, a mindenre kapható örömlány és a kávéivásra szexuális perverzcióként tekintő kuncaft vezetésű ügylete, de még a folyton mobilját nyomkodó, a külvilágot csak nyomokban észlelő, emiatt mindent és mindenkit túlélő srác is emlékezetes lesz.

A *Moliendo Café* korán elfogadtatja nézőjével, hogy ebben a kitüntetett térben és időben bármi megtörténhet, így aztán a szereplők is gyakran cserélnek ruhát, vele együtt pedig személyiséget és sorsot is. A kávéház átmeneti hely, ebben hasonlít a pályaudvarhoz vagy a szállodához: ha megvan bennünk a kellő bátorság, akárhányszor alkalommal megfordulunk benne, új élmények, különös találkozások várhatnak ránk. A feketére festett falú kávéház, ahol Silviu Purcárete a főúr, pontosan ilyen hely: szívesen lennék itt törzsvendég.